

F 24
1888

სამეატრო

საქრველ კვირათ სალიტერატურულ და სამხატვრო გაზეთი

1888 წელსა

№ 19

თიბათვის 5.

გაზეთა ღირს: კრთის წლ. 5 მ., ხას. წლ. 3 მ., ცალკე ნომ. 15 კ. სელის მოწერა მიიღება: თბილისში, რედაქ. კანტორაში. ფოთში ბესარ. კაღანდაძესთან. ადრესი გარეშე მცნოგრებთათვის: Тифлисъ, въ редакцію газеты „ТЕАТРЪ.“ გაზეთი ისყიდება: თბილისში ჩარკვიანის წიგნის მაღაზიაში; და ბ-ნ ხიდდეგელთან—გოლოვინის პროსპექტზე.

საგაზეთოდ დანიშნული წერილები (კორრესპონდენცია) გარკვევით უნდა იყოს დაწერილი. თუ საქიროება მოითხოვს წერილებს რედაქცია შეასწორებს, რედაქცია არა კისრულობს წერილების უან გაგზავნას და მათ შესახებ მიწერ. მოწერას. ყოველ წერილში უნდა იყოს მოხსენებული: სახელი, გვარი და საცხოვრებელი ადგილი დამწერისა.

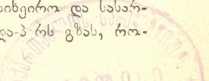
თბილისი, 5 აქნისს.

„Печально я гляжу на наше поколѣніе.“

ბატ. გარეთ-ყოფილის „ფიქრმა და შენიშვნამ“, რომელიც ამის წინაჲ „ივერიაში“ იყო დაბეჭდილი (№ 100) მკითხველების ყურადღება მიიქცია და ასე გასინჯეთ, ალიაქოთიც კი ასტება საზოგადოებაში და მწერლობაში. მიზეზი ცხადია: ბატ. გარეთ-ყოფილი ბჭობდა ასეთს საგულისხმიერო საგანზედ, როგორც ჩვენის ახალთაობის აწინდელი მდგომარეობა და მოდი თავიდან აიცილეთ „ფიქრი და შენიშვნა“ ამ საგანზედ, მოდი და გული ძვერას ნუ დაგიწყებ, ენას ნუ გაანძრევ, თავს ნუ შეიწუხებ, როცა ჩვენი ზედი და უბედობა ახალ თაობაზედ არის დამოკიდებული!

შველას კარვად ესმის რა დიდი გავლენა აქვს ახალს თაობას ცხოვრების სელასა და მიმდინარეობაზედ. მს სეოა და მიმდინარეობა მხოლოდ მაშინ არის სიხიერო და სასარგებლო, იგი მაშინ ადკია მარჯვეს და პირ-და-პ რს გზას, რო-

99

ცა ახალი თაობა მხნე და მოღვაწეა, შემკული სხვა-და-სხვა საჭირო ღირსებებითა... შირსა და საზოგადოების სვე-ბედი, მისი წარმატება და ბედნიერი მერმისი მთლად დამოკიდებულია ახალ-თაობის ავ-კარგიანობაზედ. ჩვენის ხალხის გენიოსობამ პირველადვე შეიგნო და დიდის ასოებით გულის ფიცარზედ ამოსჭრა ეს მარტივი, მაგრამ ღრმა ჭეშმარიტება—„ისა სჯობს მამულისათვის, რომ შეილი სჯობდეს მამასა“...

მაგრამ, სამწუხაროდ, ჩვენი წარსული და მეტადრე აწმყო ცხოვრება ცხადად გვიჩვენებს, რომ ხშირად „მამა სჯობნებია შეილსა“ და ამიტომაც საზოგადოების წარმატება ვერ წარმართულა ხეირიანად. სამწუხარო და სავალალოა ამგვარი გარემოება. ამიტომაც ვისაც კი გული შესტკივა თავისი სამშობლოს წარმატებისათვის, იგი მთელის თავის ძალ-ღონით უნდა ებრძოდეს წარმატების შემათრებელ მიზეზსა და გარემოებას. ხალხის წარმატებისათვის საჭიროა ბრძოლა, ხალხი ბრძოლა მუდმივი, მედგარი, აზრიანი... შევლა თაობის და კერძოდ ახლის თაობის ღირსებაც იმითი გაიზომება თუ რამოდენად და რაწაირად იბრძვის, იღვწის თავის ქვეყნის წარმატების დასამყარებლად.

ჩვენდა სამწუხაროდ, აწინდელი ქართველი ახალი თაობა მოკლებულია ძალ-ღონეს წარმატების ველზედ საბრძოლველად. აბა კვალში ჩაუდგეით ამ თაობას და დააკვირდით იმის ყოფა-ცხოვრებას: თქვენ შეკზარავთ მისი არა რაობა, ცარიელი ჩხაილი და უმეტრების ამაყოლა! საკვირველი კიდევ ის არის, რომ რაც დრო და ჟამი მიდის, ახალი თაობა უკრო წვრილმანდება, სუსტდება. პირველ ხანებში ახალი გაზდა ქართველს ცოტად მაინც ეტყობა ნიშან-წყალი, სიტყვით მაინც „კაცობს“, თუ საქმით არა. მაგრამ თან და თან სიტყვიერი ღალადებაც ხელიდამ ეცლება და გუშინდელი თქვენი თავმოწონებული გმირი და ვაჟკაცი, რამდენიმე წლის შემდეგ, კისერს იხრის ცხოვრების უღლის ქვეშ!... მხლა თუ სადმე ძალ-ღონეა—ისევე ძველ-თაობაშია.

იქნება ეს დასკვნა ახალ-თაობისათვის სათაკილო იყოს, მაგრამ ასე კია. ბილეთ ძველი თაობა, რომელიც ასპარეზზედ

გამოვიდა 60 წლებში, შეადარეთ, როგორც და რაშიც გნებავთ აწინდელს ახალგაზდობას და დარწმუნდებით, რომ ჩვენ ცილს არავეს ეწამებთ... აბა ერთი ისეთი სფერა მიჩვენეთ, სადა ახალგაზდობას პირველი ადგილი ეჭიროს?! სადაც კი მიიხედავთ, მეთაურობა ისევ ძველების ხელშია, ისევ ისინი სდებენ შნოს და ლაზათს ჩვენს ზღაზნით მოსიარულე ცხოვრებას. წარმატების დროშა ჯერ ისევ ძველებს უჭირავთ და, როგორც ნიშნებითა სჩანს, კიდევ დიდხანს იქნება იმათ ხელში. ასე გასინჯეთ, თვით უმცირესი ძველი მოღვაწე თვალსაჩინოა უკეთეს ახალგაზდა მოღვაწესთან შედარებით, თუ სწავლა-ცოდნით არა, ხასიათის სიმტკიცითა და ენერგიით მაინც... და როცა ამ ძველ—ახალ თაობის ხროვაში ტრიალებ, სევდა გაწვება გულზედ რამ და რისთვის დააუსტა ესე ძრიელ ეს ახალი თაობაო...

ზეიპასუხებენ: საქმე არც ისეა, როგორც ამბობთო: თუ ახალი თაობა სუსტი გგონიათ, ამის მიზეზი ის არის, რომ ცხოვრება გამოიცვალა, და უფრო ბევრს ძალ-ღონეს თხოვლობს, დიდს სწავლა-განათლებლასა, თვით ცხოვრების საგანიც, რომელსაც ახალი თაობა ხელსა ჰკიდებს, სხვა შრომასა და ჯათას ნდომულობსო... ძარგი და პატიოსანი, მაგრამ საქმე ამაშია, რომ ახალმა თაობამ აქამომდე ახალი არა შეიტანა—რა ცხოვრებაში, არც ერთი ახალი საგანი ცხოვრებისა არ გამოძებნა. საზოგადოებრივი აზრი და მიმართულება იმავე კვალში სდგას, რომელიც ძველებმა გაავლეს ცხოვრების ველსა, არც აზრს და არც მიმართულებას ძველ კვალისათვის არ აუხვევია. მართალს თუ ვიტყვით, ჯერაც ისევ ახალი თაობა ძველს შესცქერის, მის სკოლაში იწვრთნება, მის გაკეთილებს ისმენს. აბა, რაში და რით გამოიჩინა ახალმა თაობამ ახალი მოღვაწეობა, მოძღვრება, ახალი შემოქმედებითი ძალა? სამწუხაროდ, არაფერში და არაფრით!...

წარმატებაც მაშინ არის, როცა ახალ თაობას ახალი ძალა და ცოდნა, ახალი განათლება შეაქვს ცხოვრებაში, როცა ახალის თაობის წყალობითა და მეოხებით ცხოვრება ახლდება, თორემ ცარიელი სახელი ახალის თაობისა რა საუკარია,

რა აღდგომის წითელი კვერცხია? სავალალო და საუბედურაა, რომ ახალმა თაობამ თავისი საკუთარი ახალი კვალი და მიმართულება ვერ გააელო ჩვენს ცხოვრებას. მთელს ჩვენს ცხოვრებაში ისეთი სახეირო და სასარგებლო საქმე არ მომხდარა, რომელიც ახალ თაობას ეტე რთოს, დაეწყოს, გასძლიოლოდეს; ყოველთვის საზოგადო საქმე ძველებს უკისრნიათ, და მხოლოდ მერე ახლებიც მიშველებიან... ეს იმიტომ, რომ ახალი თაობა თაოსნობას მოკლებულია, სხვის შაქტერალია, — რასაც დაინახავს და სხვები უჩვენებენ, მხოლოდ იმას გააკეთებს, საკუთარს საქმეზედ ხელი არ მიუწვდება და არც იმოღეწი შემოქმედებითი ძალა აქვს — საკუთარი რამე გააჩინოს.

რასაკვირველია, ეს სამწუხარო ამბავი დამოკიდებულია ზოგიერთა ისეთს გარემოებაზედ, რომლის თავიდან აცილება ყოველად შეუძლებელია ახლის თაობისათვის. საზოგადოებისა და კერძო კაცის წარმატება დამოკიდებულია, გარეგან გარემოებების გარდა. საკუთარს ძალაზედაც. ძაცი იმის კაცია, რომ თვით მომქმედი არსებაა, თუ ეს ასეა, მაშ დიდი ბრალი უნდა დაედოს თვით ახალთაობას, რომელიც უმეტეს ნაწილად, თითონვე არის მიზეზი თვისის უძლურებისა, სისუსტისა. ღრთა ახალ თაობამ ჭკუა მოიკრიბოს, თავიდან აიცილოს სათაკილო, მაგრამ სამართლიანი საყვედური.

ახალი ამბები

29 მაისს იყო წლიური კრება ქართველთა შორის წერა კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოებისა. კრებამ განსჯენებელი დიმიტრი ივანეს ძე ყიფიანის, შინაკული თავმჯდომარე საზოგადოებისა, რომელსაც დიდი სამსახური მიუძღვის „საზოგადოების“ წინაშე, მოიხსენია და დადგინა სამძაძრის წერილი გუგუზავნოს განსჯენებულის ოჯახობას. ამის გარდა დადგინა განსჯენებულის სურათი დაქიდოს საზოგადოების განცუვარააში.

ამ კრებაზე დიდი ბაასი გამოიწვია ბათუმის სკოლის საქმემ. შედეგად ერთ-სმად დაადგინეს ეს სკოლა არ დაკეტონ, მით უფრო, რომ ბათუმელები ეს ღა უფრო თანაგონობას და მეტს შემწეობას უჩვენენ ვიდრე წინად. ამ კრებაზე საზოგადოების თავმჯდომარედ ერთ-სმად ამორჩეულ იქმნა თ. ილია ჭავჭავაძე. გამგეობის წევრებად: ა) ნ. ზ. ცხვედაძე. ბ) კნ. ა. მ. თუმანიშვილისა, გ) ი. ს. გოგებაშვილი, დ) გრ. ვოლსკი, ე) ევ. რ. გაბაშვილისა, ჟ) ა. მ. ჭყონია, ზ) ა. ბ. ჭიჭინაძე, ც) თ. დ. ა. ფაულენიშვილი, თ) ნ. თ. სინანაშვილი, ი) თ. ი. გ. მარბელი, ია) ე. ს. თაფაიშვილი და იბ) ა. ძირიანაშვილი.

გარგი იქნებოდა ბ. კოლუბანსკის ეურადღება მიქცია ცხენსავალის კონდუქტორებისათვის. ამ ვაჟ-ბატონების თავ-გასულ ქცევას აღარა აქვს სამზღვარი. მანდილოსანს არ ჩაეჯდომება ვაგონში ამათგან უწმინწური ღაზარაკის და ქცევის გამო.

თბილისის საიუნკრო სასწევლებელი დღეს საზაფხულად სურამში გადადის.

წელს მოსკოვის უნავერსიტეტში შესრულეს სწავლა, საფილოლოგიო ფაქულტეტზე: სასანაშვილმა, კახიქი და გარსევანიშვილმა; იურიდიულისა — წერეთელმა; სამათემათიკო — ლორთქიფანიძემ. ბ.ბ-ნი გუდკანოვს და ზეტრიანშვილსაც წელს უნდა შეესრულებინათ, მაგრამ ამათგან დაუმოკიდებელი მიზეზების გამო რამდენიმე წლით დაუკვიანდებათ.

ზარასკვეს მ თიბათვეს შესდგა გამოცხათოვი ბენეფისი არტი-სტი-ქალი მ. მ. ლეონიძისა. დანიშნული იყო წარმოცადგენათ დრამა „ცოლი-მეუღლე.“ მართა ბედერულაძის როლს მობენეფისე ასრულებდა. ბ. ჯაჭანაშვილი გიორგის როლში ცოტა არ იუოს უშლიდა ზაქსის მიმდინარეობას, მაგრამ საფაროვის და ანაშიძის დახელოვნებლმა თამაშობამ დაატკბო საზოგადოება. მ. მ. ლეონიძისამ, მეოთხე მოქმედებაში, დამსწრე საზოგადოება გულამოცხენით ატირდა.

ამ წარმოდგენამ ერთხელ კიდევ დაგვიმტკიცა, რომ მ. მ. ლენინისა ნიჭიერი არტისტი-ქალია. სამწუხაროა, ის ფაქტი რომ მ. მ. ლენინისა სამუდამოდ გამოეთხოვა სტენას. დიდი ხანი გავა რომ იმის მაგიერობა ვერაინ გაუწიოს ჩვენს სტენას.

როგორც ბ.ბ.-ნთ მკითხველებს მოესვენებთ მაისის წყალდიდობამ დიდი ზარალი მისცა რიყის მცხოვრებლებს. გუშინ, 4 ივნისს საზაფხულთ თეატრში იყო დანიშნული წარმოდგენა რომლის შემოსავალიც გარდაეცემა წყლისაგან დაზარალებულ მცხოვრებლებს.

როს ივნისს საქალბო ინსტრუქტში წაკითხულ იქნა წლიური აქტი. ამ აქტიდამ ხანს, რომ ოთხმა ქართველმა ქალმა შეასრულა სწავლა და ამათში ერთმა მარიამ დადიანისამ, მიიღო კერძის ღირსება.

ამ დღეებში ჩვენ მივიღეთ ახლად გამოცემული წიგნი „მარინე“, ისტორიული მოთხრობა ქართველთ ცხოვრებიდამ, გ. გუნიას მიერ გადმოკეთებული. წიგნი სუფთად არის გამოცემული. მოელი წიგნი შეიცავს 130 გვერდს და ღირს ექვსი შაური, მოთხრობაში ბატონი-შვილი აღექვსანრეს დრო არის გამოყვანილი.

ამ დღეებში ბ-ნს მონასტარცკეს უნახავს წინარების სკოლა და ძალიან მოსწონებაა.

კვირას, 12 თებათვეს, გორში ახალი თეატრი გაიხსნება. ამ დღისათვის მიწვეულნი არიან ქართული თეატრის არტისტები. წარმოდგენილი იქნება ა. ცაგარლის „ციციმბირელი.“

გამომიებელს ხოსროკეს, რომელმაც მირიამანოვის სახლს ტერხლი მოუკიდა, კატარღაში გაგზავნა გადუწევიტეს რვა წლის ვადით.

გ ა ვ ლ ი ს თ ი თ ი

(შარლ-დაგეს ნამბობი, ფრანგულით).

ზიორგობის თვის ნახევარი იყო, ცივი ქარი ჰქროდა. ბრეტანის პატარა სოფელს შერუექსში ყველას ქონის კარები მოეხურა; აქა-იქ მოჩანდა მკრთალი შუქი, რომელიც ძლიე-ძლიეობით არღვევდა ღამის წყვილადს. მიუხედავად იყო ყვე-ლაფერი მოდულუნე ზღვის გარდა, რომლის ხმაურობაც მო-გაგონებდათ შეყვარებულის ოხერას. ხან-და-ხან ყურ-მახვილს კაცს შეეძლო მოეკრა ყური კურლისების მწუხარე წივილი-სათვის. ამ წივილზე იტყვიან ხოლმე ოკეანის ნაპირას მცხოვრებლები, რომ ეს ქარიშხლის წინამორბედი ფრინვე-ლები იხვეწებიან ზღვაზე მოგზაურებისთვის ილოცეთო.

ამ ღამეს ყველა კერის წინ მიცვალებულს გრაფ მილ-რესაკის ცოლზე ლაპარაკობდნენ. თორმეტის საათის მკვდარი და შვიდის საათის დამარხული იყო საწყალი კეთილი და ქვე-ლი ქალი, ყველანი სწუხდნენ, ტიროდნენ და ინანებდნენ იმას-შველაზე მეტად კი სალაპარაკოდ ჰქონდათ ის გაგრცელებუ-ლი ხმა, ვითომ გრაფის ცოლს ანდერძად დაედგოს, რომ ყველა სამკაულები, რაც ჯვარის წერაზე ჰქონდა გაკეთებუ-ლი, თან ჩატანებინათ საფლავში.

მშმაკი არ გაუშვებს შემთხვევას, სადაც კი უნდა იყეს, რომ არაფის ეთამაშოს. ამ სოფელშიაც ასე მოხდა. როცა ყველანი სწუხდნენ და ინანებდნენ მიცვალებულს, გამოჩნდა ერთი, რომელიც ამ ნაირად სჯიდა:

— ნუთუ უკეთესი არ იქნებოდა, რომ ის სამკაულები ეანდერძებინა საწყლებისათვის და არ წაეღო იქ, სადაც ისი-ნი საჭირონი არ არიან.

ამბობდნენ აგრეთვე, რომ მიცვალებული ფეხ-მძიმედ იყოფო, მაგრამ ეს ნამდვილად არ იცოდნენ.

სოფლითგან მოშორებით ერთის ვერსის მანძილზე შა-ვად ამართული იყო სასახლე. ღიდკაცის სადგურშიაც დღის ხმაურობა დამცხრალიყო. ორი საათი იქნებოდა, რაც ახლო-

მახლოთგან მოსული სტუმრები წასულიყვენ თავთავიანთა. მაგრამ ზოგი-ერთნი კიდევ დარჩენილიყვენ: ნათესავები და შორითგან მოსულები. ამიტომაც იქ სიცოცხლე ჯერ სრულებით არ შეჩერებულიყო.

საწყალი მიცვალებული, იმ დროს თავის საეანეში გაყინული, სასახლეში რო დაბრუნებულიყო, დაინახედა სასადილო ოთახში გაშლილს სუფრას, აწებულს ქალებს და გაჩაღებულს ბუხარა, რომლის სინათლეზეც ლაპლაპებდა ბჭყერიალა ვერცხლის ჭურჭელი და სპეტაკი თეთრეულობა. ძალი დარწმუნდებოდა, რომ ის სრულებით დაევიწყნათ, თუმცა დაღინანი არ იყო, რაც მან დასტოვა სახლი და, რასაკვირველია, ჯერ არაფერი იყო რა შეცვლილი სამცხედრო ოთახში.

მაგრამ ვინ დაბრუნებულა თავის სახლის სანახავად, რაკი ერთხელ ჩაუსვენებიათ საგანგებოდ მისთვის გათხრილს მიწაში!

ამ დროს ერთს გამარტოებულს სოფლის ბოლოს მდებარე ქოხში, ერთი ორმოციოდე წლის კაცი, კერძის წინ მჯდომარე, შეჭყურებდა აუტრგურებულს ცეცხლს. უცბად წამოდგა, ოთახში აქეთ-იქით მიდგა-მოდგა, მერმე გამოაღო საკუქნაოს კარი. იქ მოძებნა კვერი, საშალი და საჭრეთელი, რომლებიც ჯიბეში ჩაიღო; ბარი ხელში დაიჭირა, დაიხურა ქუდი და ის იყო გარეთ აპირობდა გასვლას.

— სად მიხვალ? ჰკითხა ცოლმა, რომელიც ბავშვებს აწვენდა.

ჩანგალი უნდა დაეავო! მიუგო მან.

მართლაცა და თავის ბარგს მიუმატა რამდენიმე პალო, რომლებსაც მეთევზეები ხმ.რობენ ჩანგლების დასამაგრებლად ქვიშიანს ნაპირზე, როცა ზღვა მიქცეულია ხოლმე. მერმე ანთო პატარა ფარანი, წუმწუმები უბეში ჩაიღო და გაეიდა გარეთ. ძარის ანჯამებმა ჭრაჭუნნი მოიღეს; კაცმა მიიხედ-მოიხედა, ხომ არაინ არის ქუჩაშიო, და შემდეგ გაწია.

წაეიდა ზღვისკენ, რომელსაც მიქცევის გამო ცარიელი დაეტოვებინა ნაპირის კარგა ფართო ალაგი. ხუთასიოდე ნა-

ბიჯის გავლის შემდეგ შეჩერდა. ძეიშაში პალოები დაარქო, თითქო სეინილისის გასაწმენდად; მერე გაემართა სოფლის მეორე ბოლოსაკენ. რაცა მივიდა უმთაერესის საყდრისკენ მიმავალის ქუჩია თავში, სახლებს აველ-ჩაავლო თვალი. თითქმის ყველგან გამქრალი იყო სანათი.

— ძაი დროა! თქვა თავის თავად.

შებ-აკრეფით გასწია საყდრისკენ, რომლის გეგრდზედაც სასაფლაო იყო. ზადაიარა სასაფლაოს დაბალს გალავანზედ და მივიდა იმ სამარხთან, სადაც დასვენებული იყო გრაფ შალ-რესაკის ცოლი. შალ-რესაკთან სამარხი ერთად ერთი ძეგლი იყო სოფლის პატარა სასაფლაოზე. იქ ინახებოდა სულ სამი კუბო: შალ-რესაკის მამისა, დედისა და მის ახალგაზდა ცოლისა, რომელიც იმ დღის დასვენებული იყო იქა.

იქ კაცმა, რომელიც ხელობით მესაფლავე იყო, შეალო სამარხის კარა, შევიდა შიგ და იხეე მოხურა კარი. იმის წინ სამი კუბო იდა. მარი პირველი დაბეჭდილი იყო უკანასკნელი კი ჯერ კიდევ არ დაბეჭდათ. ანთო თარანი და დადგა მალლა გადებულს ფიცარზე. შერგენები ძირს გადმოალაგა და შეუდგა კუბოს ახდას. სახურავე ვინტებით იყო დაკრული, მაგრამ თავის იარაღის შემწეობით მესაფლავემ მალე მოხდა.

ძედარი თეთრს სუდარაში იყო გახვეული და თავი ატლასის ბალიშზე ჰქონდა დასვენებული. სუდარას რო შეეხა, მესაფლავეს ერთნტელმა გაურბინა მთელს სხეულში. მრთს წამს შეჩერდა. სუდარა რომ გადახდა, დაინახა მკედარი, რომლის სახეზე ერთი ლურჯი ლაქაც არა ჩანდა.

ხელები გულზე დაკრეფილი ჰქონდა. ძაცს ეგონებოდა სძინავსო. მის თითზე ბეჭურალებდენ ნიშნის და ზურმუხტბრილიანტის ბეჭელები, მაჯაზე გაკეთებული ჰქონდა სამაჯური. ამ მაცთურის სამკაულების დანახვით გატაცებულმა კაცმა მოიპოვა გულ-გრილობა და მივარდა მკედრის ხელს, რომ ბეჭელები წაეძრო.

რის ვაი-ვაგლახით წააძრო ზურმუხტის ბეჭედი, მაგრამ

წმინდის ბეჭდის წაძრობა კი ვერაფრით მოახერხა, თუმცა თითოც კი სახსრითგან ამოაგდო. ამ დაბრკოლებამ უფრო გაააფთრა და ბრახზე მოიყვანა კაცი.

— ეს ხომ სიგიჟე იქნება ისე წავიდე, რომ არაფერი წავიღო რა!

ბილო ფარანი და ზედ გვამზე დადგა. ზიბითგან ამოიღო დანა, რომ მოეჭრა ის თითი, რომელიც არ ანებებდა ბეჭედს. რაც ძალი და ღონე ჰქონდა დანა დააჭირა თითს პირველის სახსრის ახლო. ხორცი ძლივს იქნებოდა გაჭრილი, რომ საშინელი კივილი მოისმა.

ამ კივილთან ქურდმა დაინახა, რომ გვამმაც წამოიწია. თავზარდაცემულმა და გულგახეთქილმა დანა და ფარანი გააგდო მიწაზე და გავარდა სამარხითგან უფრო ფერწასული. ვიდრე თვით მკვდარი, რომლის გასაცარცვავედაც მივიდა.

სასაფლაოს პატარა გალავანზე გადახტა და გვემართა ზღვისკენ სოფლის დიდის ქუჩით. ნუთუ ეს მოჩვენება იყო? მას ეგონა მკვდარი მომდევნო. თუმცა ცივი ქარი ჰქროდა, ის გრძნობდა რომ თმები საფეთქლებზე დაჰკრობოდა ყინულივით ცივის ოფლით.

რაც უნდა გადაწყვეტილი ჰქონდეს კაცს უხილაესა და ადამიანურს სამართალთან შეჭიდება, მაინც მაზე ღრმად მოქმედობს ყოველივე, რაც ზედაბუნებრიობას მიაგავს. მესაფლავე მივიდა საფლავის შესარყევად, მკვდრის გასაქურდავად, და ნახა რომ მკვდარი წამოდგა მის წინაშე. იქნება მკვდრის გვამს ერთის წამით სული ჩაედგა იმიტომ, რომ ქურდი დაესაჯა!

ღიდხანს გარბოდა რიყეზე უკზო-უკელოდ. შემდეგ, როცა ცოტ-ცოტად გონს მოვიდა, იგი შევაპრო უხილავის სამართლის შიშმა კი არა, რადგან მოჩვენება აღარ მისდევდა, არამედ ადამიანთ სამართლისამ, რომელიც უეჭველია გაიგებდა მის დანაშაულობას. შეუძლებელია კაცი გაექცეს უხილაეს სამართალს, რომელიც ღვთის სამართალაა; ის ყველგან მიეწევა მას. პირიქით ხანდახან აცილებენ ხოლმე ადამიანთა

სამართალს ან გაქცევით, ან ცბიერობით. ამ გრძნობაში მყოფი დაბრუნდა შინ. ბავშვებს ეძინათ, მარტო ცოლს ეღვიძა, თითქმის სრულიად გამქრალის მაყალის წინ მჯდომარეს.

— რა დაგმართვია, ჰკითხა ცოლმა სახლში შესულს ქმარს.

ამ მოულოდნელს კითხვაზე კაცი უფრო გალურჯდა. მგონა დავიღუპეო. როგორღაც თავის უნებურად მიუახლოვდა კედელზე მიკრულს სარკის ნაჭერს და შიგ ჩაიხედა. თავისა თვისა შეეშინდა.

— მცივა, წამოიღულულა მან, დანთე ცეცხლი! სკამზე ისე დაეცა, თითქოს რამე ნივთი დეარდაო.

ბავშვებზე უსტეროდა ნახშირებს, რომლებსაც ცეცხლი ეღებოდა და თან ყური კარებისაკენ ეჭირა, ხომ არავინ შემოვიაო.

(დასასრული შემდეგ №-ში).

ბარათ-პოეზიის ფიქრი და შემოწმება.

(გაზ. „ივერია“ № 100 1888 წ.) *)

II

უმთავრესი ბრალი, რომელსაც ბატონი ნ. გ—დი სდებს ჩვენს ასაღს თაობას, არის დედა-აზრის უქონლობა. ამ დედა-აზრის უქონლობითგან გამომდინარეობს მრავალი ნაკლულეკანება, მაგ. ის, რომ ასაღმა თაობამ არუსული ენა და ლიტერატურა არ იცის, რომ არუსულს უურნალებს და წიგნებს არ კითხულობს, რომ მარტო ქართულს ჩასციებია, რომ უგზო-უკვლოდ დაქსეტება კერძო-ბაში, რომ ეველას სოფელში ერეკება, რომ უურნალი ვერ დაუარსება, რომ კრიტიკოსები ვერ წამოუშობია.

*) ეს საკითხავი დიდ მნიშვნელოვანია, ამხათვის თემცა ჰევრში არ ვეთანხმებით ბ-ნს კ—შვილს მაგრამ მაინც ადგილს ვაძლევთ ამ წერილს. ჩვენი აზრი ამ საკითხავის შესახებ მოწინავე წერილშია გამოთქმული.

ერთს წუთს წამოვიდგინათ, რომ ბ. ნ. გ.—ლი მართალია, როცა ამბობს, რომ ახალს თაობას აზრანივე დედა-აზრი არ აქვს. თუ მართლა ჩვენი ახალი თაობა ნაყოფია თერგ-დალეულების თაობისა, როგორ მოხდა, რომ კარგმა სემ ავი ნაყოფი მოიცა? როგორ მოხდა, რომ თერგ-დალეულების თაობამ, ნათელის აზრით შეჭურვილმა, წმინდის სიუკარულით სავსემ, სინადისით უმინკომ, აზარდა ასე სამაგელი და საზიზღარი თაობა? საიდგანა ჩანს თერგ-დალეულების გამარჯვება, თუ კი მათი შვილები ისეთივე დაცემულები გამოვიდნენ, როგორნიც მათი მამები იყვნენ. რატომ თერგ-დალეულების თაობამ ისეთივე გავლენა არ იქონია ახალს თაობაზე, როგორც რუსის განათლებულმა საზოგადოებამ თერგ-დალეულებზე? სხვა რა უნდოდრძეს ახალს თაობას, თუ დედა-აზრიც არა? ან რამ დაკარგვინა ახალს თაობას ეს ნაანდერძევი დედა-აზრი? ამისთანა კითხვებს ბევრს მივცემდით ბ. გარეთ-ყოფილს, მაგრამ შრომა ტყუილი იქნება. ის უთავბოლოდ სძინავს ახალს თაობას; ვერ შეუგნია ვერც თერგ-დალეულების სიკეთის მიზეზი, ვერც ახალის თაობის დაკარგნილობისა. ერთობა ჭკვირი მოსკლია და ახალს თაობას ურტყავს მოუასრებლად, მიზეზების გამოუკვლევად, საგნის შეუსწავლევად.

მაგრამ ვინა თქვა, რომ ახალს თაობას დედა-აზრი არა აქვს? ამას ამბობს მარტო გარეთ ყოფილი, რომელიც იქნება გუმინდელს აქეთ იმყოფება ჩვენ შორის. რატომ ერთი საბუთი, ერთი დამატკიცებელი მაგალითი არ გვიჩვენა ჩვენი ახალის თაობის უზრუნობისა და უსაგნობისა? მე რომ მკითხვით, ვიტყვი, რომ ახალს თაობას დედა აზრი აქვს და ძალიან ნათელი და მატეოსანი დედა აზრიც, თუმცა ამიტომ არ შეიძლება ითქვას, რომ ახალის თაობის კმაყოფილი ვიყუ. კაცს რომ რამე ნაკლულუკანების შენიშნვა და გამქვლავნება უნდოდეს, მართალიც როდი უნდა დაჰვიწყდეს.

აი რას მოგვითხრობს ბ. ნ. გ.—ლი:

„ილავს გაიწვევტ, გაიგალები და მთელი დღე და ღამე რომ კლანდაკო ჩვენს ახალს თაობას, ვერ გაიგებ რა სწადიან, რა ჰსურს და რა საგანი აქვს ცხოვრებაში. ლამაზაკობს ბაღლივით

ახდა-უბდას: სკოლიდამ გადასტემა თეატრზე, თეატრიდამ გაზეთზე, გაზეთიდამ ბანკის საქმიზე, ბანკიდან ქართველს თავდაზნაურობაზე, აქედმ სენასა და თესვაზე, ძროხასა და ცხვარზე და ღორზე; სიტყვით თუ საქმით, მსწრაფლად დააბსებს ყურნაღა-გაზეთს, ააშენებს სასლებს, გაამრავლებს ძროხასა და ღორს, მაგრამ რა ეშმაკად უნდა ყოველი ესე სულიერი თუ უსული, ეს მარტო ღმერთმა იცის.“ ნეტა კი ვინცაღე რა ბაღღობაა სკოლაზე, თეატრზე, ბანკზე და სხვებზე დაზარაობა? ან იქნება ბაღღობად ის მიანხია გარეთ-ყოფილს, რომ ახალი თაობა ერთ-ერთის მაგიერ ბევრს გამოხდგომია? კარის გონებისთვის და მის საღის ჭკუისათვის იმაზე ადვილი და გონიერული არა არის რა, როგორც სკოლითგან თეატრზე გადასვლა, თავდაზნაურების ბანკითგან თავდაზნაურობაზე, სენა-თესვაზე და ძროხებსა და ღორებსზე. ამ საგნებს ერთმანერთთან ისეთი მჭიდრო კავშირი აქვთ, რომელსაც მარტო გარეთ-ყოფილი თუ კერ შინიშნავს.

„რა ეშმაკად უნდა ყოველი ეს სულიერი და უსული, ეს მარტო ღმერთმა იცისო,“ ამბობს ბ. ნ. გ—ლი, თუმიცა თითონაც და ჩვენი კარგად ვიცით რათაც უნდა. მაგრამ ან იქნება მართლაც არც კი იცოდეს (ახლან გვიკვირს რა ამ წუთი-საოფელში!) თითონ, ამიტომ ჩვენ ვეტყვი, რომ ყოველი ეს სულიერი და უსული იმად არის საჭირო, რომ უმითოდ შეუძლებელია რომლისამე ერის არსებობა.

„მე გვძნობ და ამიტომაც მეშინიან, ვწუხვარ, რომ მომავალი ახალი თაობა ჭკუითა და გრძნობით სულ უნაყოფო იქნება, წადგან იმისი აღმზღელი ახალი თაობა თავის ჭკუით და უნებობითის ცხვარებით იგვიკა, როგორც თერგ-დაღუელების მახლობელი მამა-პაპა იყო,“ ამბობს ბ. ნ. გ—ლი. აქ გარეთ-ყოფილი გამოთქვამს იმ აზრს, რომ ერთი თაობა პასუხის მკებელია მეორე თაობის ღირსებისა. თუ ასეა, რატომ თერგ-დაღუელებს არ სწევდის იმის გამო, რომ ასეთი საზიზღარი თაობა გამოჩნდა, როგორც ახლანდელია? წევდის მავიერ აქებს და ადიდებს. აი ვიდრე რას ამბობს ბ. გარეთ-ყოფილი:

„იქნება საადგანმე მშემ გადამოგვხედოს და მომავალი თაობა

განანათლოს, ააყვავოს და ამნაინად დაბადოს ჩვენს ქვეყანაში ახალი თერგ-დაღეულები. ეს ძრეიდ შესაძლებელია და სანატრელიც არის... აქ ბ. ნ. გ—ლი გამოთქვამს იმ აზრს, რომ გარეშე მიზეზს, შეუძლიან გაგვინა ექონიოს ერთის თაობის მიმართულებაზე. მას თუ ასეა, რატომ არ გვიჩვენებს რა „მისე“ გახდა ასეთი სანაინდარი ახლანდელი თაობა? გარეშე მიზეზის ჩვენების მაგიერ ღანძლავს და ათრევს ახალს თაობას.

III

ბ. ნ. გ—ლს აუჟინია, რომ ჩვენი ახალი თაობა უაზროა, უსაგნო და ამიტომ არ იცის, რას უნდა დაეხადე უკლეს სულით, ფეხით, სულითა და სოცრით“ საიდგანა ჩანს ახლის თაობის უაზრობა და უსაგნობა? იქიდგან თურმე ჟერ ერთი, რომ იმან უცხო ენები კარგად არ იცის. ერთი დაუგუდლოთ ყური, რას ამბობს: აიქნება გიგონოს, მკითხველო, რომ იგი (ახალი თაობა) უცხო ენის კარგი მცოდნეა? მე არ მოგიკვდე! ამტკრევს რაღა საშინელის გამოთქმითა და კილოთი, იმისთვის მთელის უცხო ენის სიმდიდრეს სუთ-ასიოდე სიტყვა შეადგენს და ამ სიტყვებს სმარობს, როგორც თავისი უცოდინარი ჭკუა უჭრის; იმის ღანძრავში უცხო ენა ჰკარგავს თავის სიმდიდრეს, ხალხის ჭკუას, სასიათს და გამოადის რაღაც უშნო, უღანათო და უმარლო ენა.“ თუ ეს ესეა, იქნება ახალი თაობა სამშობლო ენას უკეთესად ეკიდებოდეს? არც სამშობლო ენას თურმე, რადგან „უბედურს ქართული ენა უფრო მდაბიო და სამასხარო ენად მიანია.“ ეს სომ ესე ყოფილა, მაგრამ ჩვენი ახალი თაობა (შესჯეთ მის უაზრობას!) „მარტო ჩვენს ქართულს ღარიბს, ახლად ფეს-ადგომულს ლიტერატურას“ ჩასციებია და „უყურადღებოდ სტოკებს რუსულს ყურნალებს და წიგნებს.“

საკვირველია, დემრთმანი, ასე აბდა-უბდად როგორ ღანძრავობს სოღმე ხან-და ხან კაცი უაზრობისა და უსაგნობის დანახვა იმაში, რომ ახალი თაობა უცხო ენას „საშინელის გამოთქმითა და კილოთი“ ღანძრავობს, რის ბნალი უნდა იყვეს თუ არ იმავე უაზრობისა და უკუნურებისა? ან რა ჭკუაში მოსასვლელია ის აზრი, რომ ვითომ ჩვენი ახალი თაობა, რომელსაც თურმე „ქარ-

თული ენა უფრო მდაბიო და სამასხარო ენად მიანინა,“ „მარტო ჩვენს ქართულს ღარიბს, ახლად ფეხ-ადემულს ლატერატურას“ ჩასციებოდეს?

ასაღის თაობის უაზრობა და უსაგნობა თურმე კიდევ აი საიდგანა ჩანს: ჩვენი ასალი თაობა ყველას სოფელში ერეკება: იქ წადით, იქ, იქ აზის ჩვენი იმედით. იმათა სწამთ და ესეც ჭაბ-დაგობენ, რომ მამულიშვილისათვის, მამულის მუდამ მზრუნველისათვის, ორიოდე დღეური მიწა საკმაოა, რომ მასსეუდ ხნას, სთესოს, თესნოს და თავისის ჯანით და ოფლით დღე-დღეური ღუკმა იშოვნოს და ამ გეგმად თავი გამოიკეუბოსო.“ დიან, ოღონდაც რომ დიდი უაზრობა და უსაგნობაა ქალაქებში განცხრომით და უნაყოფოდ ცხოვრების მაგიერ სოფელში წახლვა, ოფლითა და შრომით ცხოვრება, ხალხში მეცნიერულის მიწათ-მოქმედების გავრცელება, რაციონალის მეურნეობის გამართვა, სოფლის ცხოვრების გამოკვლევა და მის სასიკეთოდ შეცვლა! რასაკვირველია, ქალაქის ბუღვარებზე სჯობია სიარული და ვითომ ძალა-ძალადის აზრების რასა-რუსი! ამას ბ. ნ. გ—ლი ისტორიულის მაგალითითაც გვიმტკიცებს.

«ჩვენი ასაღის თაობისთვის მთელის რუსეთის შესანიშნავ აზრის მოძრაობას სულ ფუჭად ჩაუვლია და ამ შესანიშნავ ისტორიულ მაგალითადამ ვერაფერი სარგებლობა ვერ გამოუტანია“... აქ ბ. ნ. გ—ლი ვერ ასერსებს დაწერილებით მოკვითრას, რა შესანიშნავი მაგალითი იყო ეს მაგალითი. ტუილად ადარებს ერთს მეორეს, მსგავსება ძალიან ცოტაა. იქ სხვა მიზანი იყო, აქ სხვაა; იქ სხვა ხალხი იყო, აქ სხვაა; იქ სხვა გარემოება იყო, აქ სხვაა.

შესანიშნავს სიბრძნეს შეიცვენ ბ. ნ. გ—ლის შემდეგი სიტყვები: „როდესაც მთელს ახალს თაობას აზრი არა აქვს, გინდ ზეტერბურგში გავზავნე, გინდ შარიყსა, გინდ ბერლინში, ვერსაი-დამ ვერაფერს სარგებლობას ვერ გამოიტანს. არა, თუ რუსულმა ჭკუამ, ზნეობამ, მწერლობამ და მთელის რუსეთის ტვინის მოძრაობამ ჩვენის ასაღის თაობისთვის უნაყოფოდ ჩაიარა, რა გავლენა შეუძლიან მოახდინოს იმაზედ შარიყისა და ბერლინის ცხოვრებამ, რომელსაც არავითარი კავშირი არა აქვს ჩვენის ხალხის ცხოვრ-

ბასთან. ის არის უპირატესი და ზრდილებლად შესაძენი, რასაც შენსკედ და შენას ჭკუენის ცხოვრებასკედ მუდმივი გავლენა აქვს, რასკედაც არის დამოკიდებული შენი ბედი და უბედობა.“

ამას ამობს გარეთ-ყოფილი, რომელსაც ვერ შეუგნია, რომ ყოველნაირის ტენის მოძრობის ამსული და წამმართველი იგივე შაროჟი და ბერლინია. თუ ამ ქალაქებში მიდის ვინმე, იმიტომ მიდის, რატომაც თვით რუსეთითგან ასეთის სიმრავლით მიიწვიან ახალის თუ ძველის თაობის წარმომადგენლები. არა, ბატონო, დღეს შაროჟსა და ბერლინს უფრო მეტი გავლენა და გავშირი აქვს, ვიდრე რომელსამე ახლო-მასლო ქალაქს, ქვეყანას. ან სასულემწიფოს. მე ვლანშარაკობ გონების, ტენის გავლენასკე, რომელსაც ეჭვიდებარება სსკა ყოველნაირი გავლენა.

ასეთი ბაღღური (შეიძლება ითქვას ბლიაძურიც) და თან თავგამოდებული წერილი, როგორც ბ. ნ. გ.—ლის მოთხრობა, უჩვენს ქართულს ღარიბს, ახლად ფეს-ადგმულს მწერლობაშიც“ კი იმვითად შეგვსვედრია. უსაფუძვლოდ რასა-რუსი, უმნიშვნელო რისი-მე კრის რამე შესანიშნავად გადაქცევა, ულოგიკობა ამ წერილის შესამხნევი თვისებანი არიან. ამის მიუსკდავად ბევრმა სერიოზად წაიკითხა ეს წერილი და განგებ თვალი აარდა მართლად რომ ბაღღურს აბდა-უბდა-გადასკუბდებს, რის ბრალია ეს? იმისი რომ ამ უშველებელს წერილში აქა იქა შენიშნულია რამდენამე ნაკლულევანება, რომლებიც ყველას ნაგრძნობი და შეტყებული გვაქს.

ბ. ნ. გ.—ლის წერილში ჩვენ გამოვევიდეთ მარტო იმას, რაც უსაფუძვლო და უგუნური ღანძლვა-თრევა იყო. დარჩა კიდევ გასარჩევი, რამოდენად სამართლიანია თერგ დაღუფლების ისეთი ქება-დიდება და რამდენად შესანდობენი არიან ახალის თაობის-თვის სოგოერთნი ნამდილნი ნაკლულევანებანი.

დ. კ.—შვილი.

რედაქტორი და გამომცემელი. ალ. ნემეიერიძე.